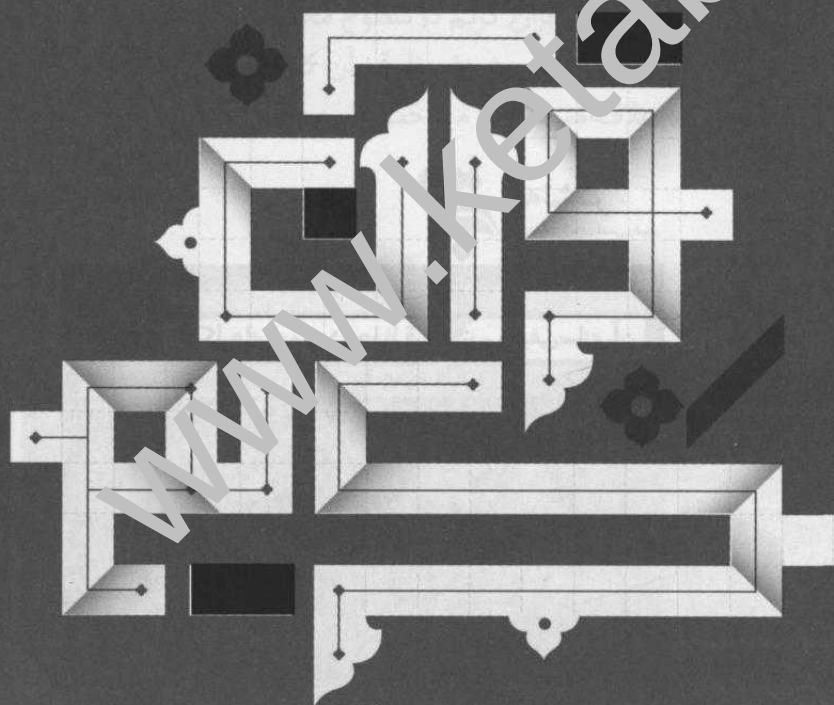

اشکال‌های عملی در حفظ

و کیفی سازی آن

دکتر حمید ایماندار
سید محمد سجادی

سرشناسه: ایماندار، حمید، ۱۳۶۴-

عنوان و نام پدیدآور: راهکارهای عملی در حفظ قرآن کریم و کیفی سازی آن / ترجمه و

تألیف حمید ایماندار، سیدمحمد سجادی.

مشخصات نشر: مشهد: به نشر انتشارات آستان قدس رضوی، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری: ۱۸۴ ص.

فروست: به نشر انتشارات آستان قدس رضوی؛ ۳۳۹۸.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۰۰۲-۲۹۵۹-۱

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: قرآن -- حفظ -- راهنمای آموزشی

موضوع: Qur'an -- Memorizing -- Study and teaching

شناسه افزوده: سجادی، سیدمحمد، ۱۳۶۵-

رده بندی کنگره: BPA۰/۸

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۱۵۱۰۷

شماره کتابشناسی ملی: ۵۷۳۵۷۶۰

به نشر
انتشارات آستان قدس رضوی

راهنمای عملی در حفظ قرآن کریم و کفایت سنان آن

۲۳۹۸

دکتر حمید ایماندار، سید محمد سعید

طراح جلد و گرید | رضا نبی زاده

صفحه آرا | سعید کریمانی

چاپ | اول ۱۳۹۸

شمارگان | ۵۰۰ نسخه

قطع | وزیری

چاپ | مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی

شابک | ۹۷۸-۹۶۴-۰۲-۲۹۵۹-۰۰

حق چاپ محفوظ است.
به نشر (انتشارات آستان قدس رضوی)

قیمت | ۲۷۰,۰۰۰ ریال

دفتر مرکزی | مشهد، بلوار سجاد، خیابان میلاد | ص.پ. | ۹۱۳۷۵/۴۹۶۹

تلفن و دورنگار | ۳۷۶۵۲۰۰۸

دفتر تهران | تلفن و دورنگار | ۸۸۹۶۰۴۶۶

نشانی اینترنتی | www.behnashr.com | پست الکترونیکی | publishing@behnashr.com

پیش‌گفتار ۱۲

فصل اول: مقدمات و کلیاتی درباره حفظ قرآن کریم ۱۷

۱-۱ ملاحظات درباره اهمیت حفظ قرآن کریم در گفتمان شیعی ۱۷

۱-۲ حفظ قرآن کریم از منظر آیات و روایات ۲۱

۱-۳ سه توصیه طلایی در حفظ قرآن کریم ۲۳

۱-۴ اهکال های روان‌شناسانه در حفظ قرآن کریم ۲۸

۱-۴-۱ سه توم به رفتارشناسی در حفظ قرآن کریم ۲۹

۱-۴-۲ عوامل روان‌شناسانه موفقیت در حفظ موفق و مسلط قرآن کریم ۳۰

۱-۴-۳ قاعده روان‌شناسی مهم و کاربردی در حفظ قرآن کریم ۳۱

فصل دوم: سبک‌های کارآمد در حفظ قرآن کریم و تثبیت محفوظات ۳۵

۲-۱ درآمدی بر روش‌های حفظ قرآن کریم ۳۶

۲-۲ معرفی برخی روش‌های معمول در حفظ قرآن کریم ۳۷

۲-۲-۱ حفظ جمعی ۳۸

۲-۲-۲ حفظ تسلسلی ۳۸

۲-۲-۳ حفظ تقسیمی ۳۸

۲-۲-۳-۱ شرح تفصیلی روش حفظ تقسیمی ۳۹

۲-۳ انتخاب روش مناسب برای حفظ قرآن کریم ۴۱

۲-۴ چند نکته در انتخاب شیوه حفظ قرآن ۴۶

۲-۵ ویژگی‌های یک برنامه مناسب برای حفظ قرآن ۴۶

۴۷	۲-۶ ارائه طرحی کلی از یک برنامه حفظ
۴۸	۲-۷ تا‌های پنج‌گانه در امر حفظ قرآن کریم
۴۸	۲-۷-۱ تهیئه (آمادگی روحی)
۴۸	۲-۷-۲ تسخین (گرم کردن)
۴۹	۲-۷-۳ ترکیب
۴۹	۲-۷-۴ تکرار
۴۹	۲-۷-۵ ربط
۴۹	۲-۸ ساعت طلایی؛ برنامه‌ای کارآمد در حفظ قرآن کریم و تثبیت آن
۵۰	۲-۸-۱ طرح ساعت طلایی در یک نگاه
۵۱	۲-۸-۲ شرح تفصیلی طرح ساعت طلایی
۵۲	۲-۸-۳ تشریح برنامه روزانه هفتگی - ماهانه در طرح ساعت طلایی
۵۸	۲-۸-۴ برخی ملاحظات مهم درباره طرح ساعت طلایی
۵۹	۲-۸-۵ جدول مقیاسی در طرح ساعت طلایی
۶۱	۲-۸-۶ جدول زمانی تفصیلی برای حفظ قرآن کریم
۶۲	۲-۹ معوقات حفظ و شیوه‌های تعامل با آن‌ها
۶۳	۲-۹-۱ مبحثی درباره فراموش کردن محفوظات و راه‌های غلبه بر آن
۶۵	۲-۱۰ برخی نکات مهم حین اجرای یک برنامه بلندمدت حفظ
۶۵	۲-۱۱ توصیه‌های شش‌گانه برای افزایش کیفیت و سرعت فرآیند حفظ
۶۶	۲-۱۲ مرور چند نکته کلیدی در امر حفظ قرآن کریم
۶۸	۲-۱۳ جدول گام‌های دوازده‌گانه حفظ
۶۹	۲-۱۴ برخی روش‌های منحصربه‌فرد در حفظ قرآن کریم
۶۹	۲-۱۴-۱ حفظ دونفره
۷۰	۲-۱۴-۲ حفظ کارگران (روش بافندگان)

- ۷۱ ۲-۱۴-۳ حفظ قرآن توسط کودکان با ضبط کردن قرائت آن ها
- ۷۲ ۲-۱۴-۴ استفاده از تابلو در اتاق اطفال
- ۷۲ ۲-۱۴-۵ حفظ با کتابت بر لوح چوبی
- ۷۳ ۲-۱۴-۶ حفظ قرآن به شیوه ترکی
- ۷۴ ۲-۱۴-۷ حفظ قرآن به شیوه ازبکی
- ۷۵ ۲-۱۵-۱ معرفی برخی روش های مرور و تثبیت محفوظات
- ۷۵ ۲-۱۵-۱ مرور فردی
- ۷۵ ۲-۱۵-۱-۱ تسدیس القرآن
- ۷۵ ۲-۱۵-۱-۱ تسبیح القرآن
- ۷۶ ۲-۱۵-۱-۳ ختم قرآن در طول ۱۰ روز
- ۷۶ ۲-۱۵-۱-۴ ختم قرآن در ۱۵ روز
- ۷۷ ۲-۱۵-۱-۵ روش تکرار
- ۷۷ ۲-۱۵-۱-۶ روش ترکیبی
- ۷۷ ۲-۱۵-۱-۷ مرور محفوظات در نماز، ماه، روزه و نوافل
- ۷۷ ۲-۱۵-۱-۸ استماع قرائت ترتیل
- ۷۷ ۲-۱۵-۱-۹ روش تسمیع ذاتی (قرائت فردی)
- ۷۸ ۲-۱۵-۲ روش مرور دونفره
- ۷۹ ۲-۱۵-۲-۱ قرائت قرآن از حفظ نزد استاد
- ۷۹ ۲-۱۵-۲-۲ شیوه مباحثه (معارضه جبرائیلیه)
- ۸۰ ۲-۱۵-۲-۳ مدارس و تکرار
- ۸۰ ۲-۱۶-۱ برخی از روش های منحصر به فرد در مرور محفوظات
- ۸۰ ۲-۱۶-۱ شیوه مرور قرآن در کشور مغرب
- ۸۰ ۲-۱۶-۲ شیوه مرور قرآن در کشور سومالی

۸۱	۳-۱۶-۲ شیوه مرور قرآن در کشور پاکستان
۸۱	۱۷-۲ برخی نکات راه‌گشا در تثبیت محفوظات
۸۲	۱۸-۲ برنامه پیشنهادی (سرمد) برای تثبیت قوی محفوظات
۸۳	۱۸-۱-۲ مرحله تسمیع (قرائت)
۸۳	۱۸-۲-۲ مرحله تحضیر (آماده‌سازی)
۸۳	۱۸-۳-۲ مرحله مراجعه (مرور مرتل):
۸۴	۱-۳-۲ برنامه‌ای پیشنهادی برای مرحله مراجعه
۸۵	۱۸-۴-۱ ورد (قرائت شخصی)
۸۵	۱۸-۵-۲ برنامه پیشنهادی (سرمد) برای حافظ ۳ جزء اول قرآن
۸۶	۱۹-۲ روش قلعه‌های پنج‌گانه در حفظ قرآن کریم
۸۹	۲۰-۲ جدول حفظ دوساله قرآن کریم و ترتیب موضوعی - سوره‌ای
۸۹	۲۱-۲ برنامه حفظ کل قرآن و مرور محفوظات در هزار روز (جدولی تفصیلی برای مدرسان و حافظان قرآن کریم)
۱۳۴	۲۲-۲ علائم ضعف و قوت محفوظات
۱۳۵	۲۲-۱ ویژگی‌های حفظ ضعیف
۱۳۵	۲۲-۲ ویژگی‌های حفظ قوی
۱۳۵	۲۳-۲ یادآوری برخی عادت‌های غلط حافظان حین تلاوت
۱۳۷	فصل سوم: تبیین قواعد و نمونه‌های متشابهات لفظی در حفظ قرآن کریم
۱۳۸	۳-۱ بررسی علم متشابه لفظی
۱۳۸	۳-۱-۱ مفهوم متشابه در قرآن کریم
۱۳۸	۳-۱-۲ موضوعات متشابه لفظی
۱۳۹	۳-۱-۳ موضوعات متشابهات معنوی قرآن

- ۴-۱-۳ موضوعات متشابهات قرآن به جهت لفظ و معنا ۱۳۹
- ۱-۲-۳ فوائد تکرار متشابهات در قرآن کریم ۱۴۰
- ۲-۲-۳ فوائد تکرار قصص و مفاهیم مشابه در قرآن کریم ۱۴۰
- ۱-۳-۳ مقدماتی در تعریف متشابه لفظی ۱۴۱
- ۲-۳-۳ فنون علم متشابه لفظی ۱۴۲
- ۱-۲-۳-۲ فن مذاکره ۱۴۲
- ۲-۳-۲-۲ فن معایات ۱۴۲
- ۲-۳-۳ فن امتحان ۱۴۴
- ۴-۳ لایزال استباه کردن حافظان در متشابهات قرآنی و راه‌های اجتناب از آن ... ۱۴۵
- ۱-۴-۳ دلیل استباه کردن حافظان در متشابهات لفظی قرآن ۱۴۵
- ۲-۴-۳ راه‌های اجتناب از استباه در متشابهات لفظی ۱۴۶
- ۵-۳ سبک‌های پنج‌گانه در تبیین متشابهات لفظی ۱۴۷
- ۱-۵-۳ تبویب عددی ۱۴۷
- ۲-۵-۳ سبک موضوعی ۱۴۸
- ۳-۵-۳ سبک توجیه متشابهات ۱۴۹
- ۴-۵-۳ سبک تلخیص سوره‌ای ۱۵۰
- ۵-۵-۳ سبک تبیین ضوابط متشابهات ۱۵۱
- ۶-۳ معرفی قواعد ده‌گانه در متشابهات لفظی ۱۵۳
- ۱-۶-۳ قاعده اول: جمع متشابهات لفظی به کمک سرودن اشعار ۱۵۵
- ۲-۶-۳ قاعده دوم: یادگیری متشابهات لفظی با کمک توجیه متشابهات ... ۱۵۶
- ۳-۶-۳ قاعده سوم: توجه به مکان آیه در مصحف ۱۵۹
- ۴-۶-۳ قاعده چهارم: سبقت نکره بر معرفه ۱۵۹
- ۵-۶-۳ قاعده پنجم: سبقت مذکر بر مؤنث ۱۶۰

- ۳-۶-۶ قاعده ششم: الفاظ اضافه در موضع متأخر ۱۶۱
- ۳-۶-۷ قاعده هفتم: نشانه‌گذاری به وسیله ترتیب حروف الفبایی ۱۶۴
- ۳-۶-۸ قاعده هشتم: ارتباط دادن الفاظ اضافه شده به سوره‌های بزرگ‌تر ... ۱۶۷
- ۳-۶-۹ قاعده نهم: نشانه‌گذاری حرکتی و حرفی ۱۶۸
- ۳-۶-۹-۱ نشانه‌گذاری حرکتی ۱۶۸
- ۳-۶-۹-۲ نشانه‌گذاری حرفی از اسم سوره ۱۶۹
- ۳-۶-۹-۳ نشانه‌گذاری از حرفی در خود آیه ۱۷۱
- ۳-۶-۹-۴ استفاده از کلمات مشهور برای یادآوری تشابهات ۱۷۳
- ۳-۶-۱۰ قاعده دهم: ساخت آیات متشابه منحصر به فرد ۱۷۶
- منابع و مآخذ ۱۸۳

حفظ قرآن کریم از صدر اسلام تاکنون به مدد تحریض و تشویق معصومین علیهم‌السلام به این امر مقدس مورد توجه اقشار مختلف جوامع اسلامی بوده و به تبع آن حافظان قرآن نیز با مفتخر شدن به عنوان حاملین قرآن از جایگاهی رفیع و مورد احترام در میان مسلمین برخوردار بوده‌اند.

در جامعه اسلامی ما نیز به برکت انقلاب شکوهمند اسلامی و نیز حمایت‌های مشفقانه و مجدانه رهبر معظم انقلاب از همگانی شدن حفظ قرآن، یک مسئله تربیت ۱۰ میلیون حافظ قرآن براساس رهنمودهای ایشان مورد توجه مت‌ایان امور قرآنی کشور قرار گرفته است.

در همین راستا باید به راهکارهای نوین و اثربخش در فرآیند حفظ قرآن کریم و تثبیت محفوظات، باید مورد توجه خاص قرار گیرد.

اما آنچه در ارتباط با فضای آموزش حفظ قرآن در کشورمان به چشم می‌آید، ناکارآمدی و کمبود منابع کاربردی مکتوب در امر حفظ قرآن کریم است که باید در دسترس اساتید و حافظان قرآن کریم قرار داشته باشد.

بیشتر کتاب‌ها و مقالاتی که در رابطه با امر حفظ قرآن به امان یافته‌اند، غالباً به کاربردهای عملی و کارساز در جهت حفظ آیات و تثبیت محفوظات نپرداخته‌اند و تنها به برخی توصیه‌های عمومی در معرفی مقدمات و شیوه‌های متنوع (و اغلب ناکارآمد و پیچیده) حفظ قرآن برپایه تجربیات شخصی مؤلفان اکتفا کرده و گاه موجبات سردرگمی و حیرانی مشتاقان به حفظ کلام الله را فراهم کرده‌اند.

نکته دیگر اینکه تألیفات یادشده غالباً به میراث مکتوب موجود در زمینه حفظ قرآن که مشتمل بر تألیفات پرشمار نگارش یافته به زبان عربی است،

توجه مطلوبی نداشته‌اند، حال آنکه سبقه طولانی کشورهای عرب زبان در امر ترویج حفظ قرآن (ولو اینکه اغلب به پا گذاشتن در عرصه عمل به قرآن منجر نشده است!) موجب شده مکتوباتی ارزشمند چه در گذشته و چه در عصر حاضر برای استفاده حافظان قرآن عرب زبان فراهم آید. نگارنده نیز شایسته دید با محور قراردادن اهم تألیفات مورد اشاره که بر فوایدی کاربردی در امر حفظ و تثبیت تأکید دارند، مجموعه‌ای قابل استفاده را برای پیوندگان مسیر مقدس حفظ قرآن اعم از اساتید حفظ و حافظان مکرم به نگارش در آورد.

اهم ویژگی‌ها و بطلال یادشده در نوشتار پیش رو از این قرار است:

- ۱) اصل و اساس مباحث نوشتار حاضر بر پایه تألیفات مؤلفان عرب زبان (به ویژه معاصران) قرار گرفته و نگارنده نیز در ترکیب متناسب سرفصل‌های مباحث، افزودن و کاستن مطالب مطرح در این تألیفات بر اساس تمرکز بر موارد کاربردی در امر حفظ و نیازها و ویژگی‌های خاص جامعه قرآنی کشور کوشیده است.
- ۲) از آنجاکه معتقدیم اساس حفظ پایدار قرآن بر بنای تکرار و تمرین و اجرای منظم برنامه‌های مرور محفوظات قبلی قرار دارد، نیازی نمی‌بینیم درباره سبک‌های دیگر حفظ قرآن که عموماً ناکارآمدی خود را اثبات کرده و بعضی از آن‌ها مخاطب خاص دارند (مثل روش‌های حفظ مخصوص کودکان کم‌سن و سال و افراد غیرمستعد در امر حفظ) به تفصیل سخن بگوییم.
- ۳) حافظ قرآن در ابتدای امر حفظ نیاز دارد تا توصیه‌هایی اجمالی و مهم را در زمینه حفظ و تثبیت محفوظات به خاطر داشته باشد و سپس برنامه حفظ خود را بر اساس استعداد و فرصتی که می‌تواند به امر حفظ اختصاص دهد، تنظیم کند. در این نوشتار نکات مذکور تحت عنوان «۳۰ توصیه طلایی در حفظ قرآن» بیان شده است.